

İslam Nedir? Ne Yaptı? Ve Ne Yapmak İstiyor?

Bu üç soruyu bir surenin tefsiri çerçevesinde cevaplamaya çalışacağız. Sure çerçevesi diyorum. Çünkü Kur'anın birçok suresinin ana konusu İslam Dini Nedir, sorusunu cevaplamaktır. Bunlar içinde ikisi çok açıktır. 2. sırada olan Bakara ve 61. sırada olan Saff sureleri.. Bu iki sureyi birçok makalemde ve Kur'anın Evrenselliği isimli tefsirimde gücüm nisbetinde tefsir etmişim.

Burada bu üç soruyu yine 59. sure olan Haşir suresi çerçevesinde cevaplayacağız. Bu tesbit ile beraber; Bediüzzaman'ın, *Kur'anın dört ana konusu var: Tevhid, Nübüvvet, Haşir ve (İslam yani barıştırmak ve dengelemek demek olan) Adalet.. Her bir surede biri önde ve birinci konu olur; diğerleri 2., 3. ve 4. sırada kalır;*¹ mealindeki tesbitini hatırlatmakta fayda var.

İşte 59. sırada olan Haşir suresinde birinci maksad ve konu adalettir. Adalet, dengelemek demektir. Alacaklı ile verecekliyi, zalim ile mazlumu, haklı ile haksızı dengelediği için mahkeme sistemine de adalet denilir. Kısaca olumlu manada ihkak-ı hak (hakkın yerine getirilmesi) ile ifade edilir.

Evet, İslam zıtların barıştırılması ve dengelenmesi demektir. Aşırı uçları orta yolda dengelemek demektir. Varlığa, hayata ve topluma bahar mevsimini getirmek demektir. *Hulasa:* İslam zıtları ortadan kaldırmak demek olmadığı gibi; diğer semavî dinleri de kaldırmaya gelmemiştir. Onları dengelemeye gelmiştir.

Bu satırları yazarken gayem siyaset yapmak değildir. Gayem konumuz ile ilgili olan bu 59. surenin mucizevî dizaynını² göstermektir. İnsanlığa sükûnet ve huzur getirmektir. Maalesef günlük siyaset, hem bu huzur ve sükûneti gidermiş; hem yüce mucizevî değerlerin görünmesine ve yaşanmasına engel olmuş; hem Kur'anın sağlıklı anlaşılmasının önünü tıkamıştır.

Her ne ise bir an önce surenin tefsirine geçelim de bir nefes almaya çalışalım. İşte:

1. Ayet: “Göklerdeki ve yerdeki her şey, Allah'ın kusurlardan münezzehiyetini ve mukaddesliğini ilan ediyor. Allah azizdir (çok güçlüdür, üstündür) ve hakîmdir (her şeyi yerli yerinde yapandır. O; kusurlu, haksız hiçbir şey yapmaz.)”

---

¹ Muhakemat, 1. Mukaddime; İşaratül'İ'caz, Fatiha Tefsiri

² Belagat ilminde *nazm-ı maani*, ayetlerin birbiriyle ve cümlelerin kendi aralarında olan üstün mucizevî bağlantıları ve konuya her yönüyle uygun kelime seçimleri demektir. Bu mucizevî yapı, bize hem dinin mahiyetini hem İslamiyeti hem varlık ve hayatı hem tarihi çok net olarak gösterecektir; var olduğumuza ve yaşadığımızı pişman değil belki bizi memnun ve şükreden kılacaktır.

Ayetin Kelimeleri:

a) *Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah için tesbih ediyor.* Tesbih kelimesi, etimolojik olarak duru suda yüzmek demektir. Deyim olarak her şeyin Allah'ın emrine olumlu cevap vermesi; onun aşkınlığını ve yüceliğini idrak etmesi manasında kullanılır. Tesbih, Allah'ı münezzeh bilmektir. Bu ise, onun aşkınlığını ve sonsuzluğunu anlamak manasına gelir. Bu ise onun sisteminde kirli ve çirkin hiçbir şeyin var olmadığına inanmak demektir.

Evet, göklerin (metafizik âlemlerin) yerden (somut varlık âleminden) daha çok ve daha önemli olduğunu eğer bilirsek; her şey ve her nesnenin yüksek bir bilinç içeren bir dosya olduğunu anlarsak; bu dosyaların Allah'ın (sonsuz aşkın iradenin) emrine göre hareket ettiğini görürsek bizim için de varoluş ve hayat, duru suda yıkanmak kadar güzel, berrak, faydalı ve lezzetli olur..

b) *“Aziz ve Hakîm sadece o Allah'tır.”*

Yani o, sonsuz olduğu ve sonsuz güç sahibi olarak iş yaptığı halde; belli amaçlar ve hikmetler için dar ve zor bir çerçevede somut yaradılıştta bulunur. Yahudiler dindar bir toplum oldukları halde bu hikmetli diyalektiği ve sonsuzluğu anlamadıkları için bakın başlarına neler geldi:³

2. Ayet: *“Kitap ehlinden (Peygamber'i) inkâr edenleri, ilk sürgünde (ilk haşirde) memleketlerinden çıkartan O'dur. Onların (oradan) çıkacağını hiç sanmazdınız. Onlar da kalelerinin Allah'a karşı kendilerini koruyacağını sandılar. Allah'ın (azabı) hiç ummadıkları bir yerden başlarına geldi. Allah, onların kalbine korku koydu. Evlerini kendi elleriyle ve Müminlerin elleriyle yıkıyorlardı. İşte ey göz sahipleri, ibret alınız!...”*

Ayetin Kelimeleri

a) *Ehl-i kitap olan Yahudilerden İslamı inkâr edenleri evlerinden çıkararak sadece o Aziz ve Hakîm olan Allah'tır.*

Çünkü İslam Yahudiliği kaldırmaya gelmemiş idi. İslam Medine'ye gelince Yahudilerle her yönüyle eşit şartlarda bir anlaşma yaptı. Ayet, sadece *Allah'tır onları çıkararak* diyor. Çünkü Müslümanların zahirde böyle bir gücü yoktu.

Yahudilerin Allah'ın tokadını yemelerinin bir sebebi de İslamın hakkaniyetini gördükleri halde onu inkâr etmeleri idi. Sadece biz cennete gireceğiz, şeklindeki bencilce ve Allah'ın sonsuzluğunu örten ahlaksızca kıskançlıkları idi. Bu ahlaksızlıklarından dolayı Mekke müşriklerini takvalı Müslümanlara tercih etmişler idi.. Ayette geçen *ellezine keferu (İslamı inkâr edenler)* deyimini, bu noktayı vurgu içindir. Yoksa İslamın Yahudilik ile bir sorunu olmaz.

---

³ Evet, insanları en çok yoran bir durum da dini (diyalektikle beraber sonsuzluğu ve evrenselliği) tam yaşamayan dindarların sefil halleridir. Bunlar madem dindarlar, neden bu durumdalar sorusudur. İşte bu ayetler mucizevi dizaynları ile ve açıklamalarda göreceğiniz gibi kelime seçimleri ile bunun cevabını bize açıklıyor.

b) *Ehl-i kitap* deyimi, o günün Yahudilerini suçlu yapar. Onlar için bir övgü değildir. Der ki bunlar, dini biliyor olmalarına rağmen yanlış yaptılar. Müşriklerden daha çok ceza çektiler.

c) *Min diyaritim* kelimesi, evlerinden ve yurtlarından demektir. Diyar darın çoğuludur, Dar ise hem ev hem yurt manasına gelir.

d) *Li-evvel'il-haşri (ilk haşir için.)* Bu söz meşhur Yahudi inancı olan Filistin ve Şam'da haşir meydanı kurulacak şeklindeki meseleye bir göndermedir. İbn Abbas, bu ayete dayanarak bu inancı kabul ediyor. (Nesefi) Evet, Ortadoğu birçok dirilişin meydanı olmuştur: İlk medeniyetler buradan dirilmiş; ilk nüfus patlaması buradan olmuş; Avrupa medeniyetinin kurucusu olan Hıristiyan ve Yahudi dinleri buradan çıkmıştır. Evvel'il-haşir tabiri haşrin başı manasına da gelir. Nitekim Bediüzzaman, Şam bölgesi haşir meydanının çekirdeği olacaktır, diyor. (10. Mektup)

e) Bu 2. ayetin son cümleleri bize diyor ki: İman, evrensellik ve sonsuzluk algısı gibi değerler olmadan kaleler, silahlar işe yaramaz. Çünkü asıl olan mana ve özdür.

f) Onun için ayet, her şeyi göze göre değerlendirenlere diyor ki; Ey göz sahipleri ibret alınız. Her şeyi göze göre değerlendirmeyiniz. Maddeden ve somuttan, manaya ve soyut sonsuz değerlere ubûr ediniz: (geçiniz.)

İşin özünü tam merak edenlere ise 3. ayet cevap veriyor:

3. Ayet: “*Evet eğer Allah o Yahudiler için bu sürgünü yazmış olmasaydı; onlar dünyada daha çok azap çekeceklerdi. Ahirette ise onlar için ateş azabı vardır.*”

- Çünkü sonsuzluğu anlamayan; bencilliğini ve kıskançlığını yenemeyenler dünyada rezil olurlar. Allah'ı ve dinî değerleri sonsuz olarak bilmedikleri için de ahirette (soyut mana âleminde) korku ve üzüntü azabını çekerler. Cennetten daha lezzetli olan sonsuz bir bilinci tadamazlar.

[Maalesef bugün için Müslümanlar da Yahudiler gibi olmuşlardır. Sonsuzluğu anlamıyorlar. Bencilce sadece biz cennete gireceğiz diyorlar ki; başlarına bu savaşların ateşi yağıyor.]

4. Ayet: “*Çünkü onlar, Allah'a ve Elçisi'ne karşı geldiler. Artık kim Allah'a karşı gelirse, bilsin ki Allahın getireceği sonuç çok şiddetlidir. Yani Allah'ın ağır azabı çok şiddetlidir.*”

Ayet diyor ki: Çünkü Yahudiler de bugünkü Müslümanlar da Allah'a (sonsuzluğa) ve Resulüne (diyalektik süreci dengeleyen elçisine) muhalefet ettiler. Evet, sonsuzluğa ve sonsuz değerlere muhalefet edenler, diyalektik süreci dengeleyemedikleri gibi; sonsuzluk gibi değerleri de kaybederler. Bunu kaybetmenin sonucu ise çok şiddetli olur.

5. Ayet: “Hurma ağaçlarından bir miktar kesmeniz veya onları kökleri üzerinde sabit bırakmanız, Allah’ın izniyledir. Ve Allah’ın, (yasaları çiğneyen) o fasıkları rezil etmesi içindir.”

Ayette zahiren Müslümanların eliyle Yahudilere verilen ceza anlatılıyor; şiddetli sonucun bir numunesi gösteriliyor. Fakat hitap bütün insanlığıdır. Ayet diyor ki:

İster Yahudi, ister Hıristiyan, ister Müslüman, ister Budist kim olursa olsun; sonsuzluk ve diyalektik zıtları dengelemek gibi yasaları çiğneyenler (fasıklar) önce başka insanların eliyle cezalandırılırlar. Sonra Allah tarafından cezalandırılırlar; rezil-rüsva olurlar.

6. Ayet: “Allah’ın onlardan elçisine ganimet (fey’) olarak bıraktığı mallar ise; siz onun üzerine ne at ne de deve sürmediniz. Fakat Allah, peygamberlerini istediğinin üzerine musallat eder. Şüphesiz Allah, her şeye gücü yetendir.”

Fey’, savaşız ele geçirilen mallar özellikle gayr-ı menkullerdir. Bunlar Resulündür. Yani toplumsal müesseselere ve vakıflara bırakılır. Ganimet olarak paylaşılmaz. Aslında Enfal suresinden anlaşılan, savaş ile de olsa, gayr-ı menkullerin ganimet olarak paylaşılacağıdır.

Hulasa: Yani İslam dininin birinci amacı ganimet değildir. Önemli olan Allah’ın sonsuzluğunu her şeye gücünün yettiğini bilmektir. Dinin imtihan için olduğunu anlamaktır. Nitekim bir şeye din ve imtihan girdiği zaman onda tabakalar oluştuğu gibi; Müslümanlar da bu imtihan işleminde dışında olmadıklarını bilmelidir.

Evet, İslam dininin amacı ganimetler değildir. Fakat İslam insanlığı helakete götüren bütün servetin bazı ellerde kalmasına da karşıdır. İşte size mealden 7. ve 8. ayetler:

7. Ayet: “Allah’ın, köy ve kasabaların ahalisinden savaşız olarak Peygamber’ine sağlattığı mallar, Allah’a (kamu işlerine), O’nun elçisine, yetimlere, miskinlere ve yolculara taksim edilir. Ki içinizden sadece zenginlerin arasında dolaşan bir mal olarak kalmasın.(*). Artık Resulullah size ne verirse onu alın, neden sakındırırsa da ondan elinizi çekin. Ve Allah’ın yasalarını çiğnemekten sakının. Şüphesiz Allah’ın getireceği sonuç çok şiddetlidir. Yani Allah’ın azabı çok şiddetlidir.

(*). Veya zenginler arasında dolaşan, tasallut ve tahakküm aracı olmasın.

7. Ayetin Kelime ve Cümleleri

a) Hiçbir savaş ve iş gücü harcamadan Allah’ın peygamberin eline geçirttiği mallar, öncelikli olarak Allah’ındır. Yani kamunundur. İkinci olarak peygamberindir (yani dinî işlere harcanır.) Ve peygamber yakınlarındır (yani kendini dine adanmış insanlarıdır;)⁴ bakımları toplumun uhdesinde olan yetimler içindir ve miskinler içindir (yani iş bulamayanların ve çalışamayanlarıdır) ve yolda kalmış çaresiz insanlarıdır.

⁴ Ehl-i Beytten olmak, manevi yakınlık ve manevi bir makamdır. Ehl-i Beyt kavramı sırf kan bağına bağlı bir şey değildir.

b) Ki servet sadece zenginlerin elinde dolaşan bir meta olmasın. Demek İslam mülkiyete izin verir. Fakat bedavacılığa izin vermez.

c) Yani: *Peygamberin (denge dini olan İslamın) size izin verdiği kadarını alın, kullanın; size yasakladığından da vazgeçin.*

Bu meşhur cümlelerin bağlamı bu iken maalesef ehl-i hadis, bu cümleyi hadisin Kur'ana ilaveten ikinci bir kaynak olduğuna delil yapmıştır. Hâlbuki ayette açıkça görüldüğü üzere cümlelerin bağlamı bu değildir.

d) Demek gerek *mal ve mülk* konusunda ve gerek *epistemolojik* konularda Allah'ın yasalarını çiğnemekten kendinizi koruyun. Bilin ki Allah'ın yarattığı sonuçlar çok şiddetli olur.

e) Bu cümle 4. ayette de geçti. Bu dizayn bize diyor ki: Diyalektik süreci bilmeyenlere ve ondaki zıtları dengelemeyenlere ve insana bunu sağlayan sonsuzluğu anlamayanlara Allah'ın verdiği azap çok şiddetli olduğu gibi; bu prensip ve ölçüleri, mal ve mülk konusunda da uygulamayanlara Allah'ın vereceği azap çok şiddetli olur.

Bu ayetin tefsirini yazdığım saatlerde ajanslar çok önemli bir haberi flaş olarak verdiler. Dünyada zenginlik ve kaynak dağılımı son otuz yılın en kötü durumundadır, diye hem yerel TV'ler hem yabancı TV'ler raporlar yayınladılar.

8. Ayetin Kelime ve Cümleleri

İslam dini diyalektik süreci dengelediği için ve sonsuzluğa dayandığı için fakirliği de zenginliği de en üstün değerler olarak kullanmış; insanlık tarihinde eşi benzeri olmayan Sahabe denilen bir nesil yetiştirmiştir. Sahabeler üç gruptur.

Muhacirler, Ensar ve Diğerleri. İşte 8. ayet Muhacirlerin mahiyetini; 9. ayet Ensarın mahiyetini 10. ayet ise diğer sahabelerin mahiyetini anlatıyor. Bu üç ayet, İslamiyet ne yaptı, sorusunun cevabıdır. Şöyle ki:

8. Ayet: *“İş gücü harcamadan ele geçen mallar; o muhtaçlar içindir ki; Medine'ye göç etmişler. Evlerinden yurtlarından ve malları içinden sürgün edilmişler. (Bu şekilde gerçek manada muhacir ismini hak etmişlerdir.) Onların iki amacı var. Birincisi Allah'tan, fazilet ve üstünlük kazanmak ve onun rızasına erişmek istiyorlar. İkincisi; Allah'a ve onun elçisine yardım ediyorlar. İşte göç ve fakirlik gibi sıkıntılara rağmen vücutta ve hayatta hakikat vardır; hayat anlamsız değildir diyen sadıklar bunlardır.”*

[Sıdk; tam doğru olmak; doğruyu dile getirmek demektir. Etimolojik manası tam isabet etmek manasına gelir. Evet, vücut ve hayat anlamlıdır, hakikattir diyebilmek, en büyük doğruluktur; tam isabettir.]

Ensarın tarifi ise:

9. Ayet: “*Ensar, Muhacirler kendilerine gelmeden önce ev sahibi olup iman edenlerdir. Kendilerine gelen muhacirleri severler. Verdiklerinden dolayı kendi gönüllerinde bir sıkıntı hissetmezler. Kendileri daha çok muhtaç da olsalar; başkalarını kendilerine tercih ederler. Demek kim nefsinin bencilliğini ve cimriliğini yenersen onlar gerçekten kurtuluşa ererler.*”

Ensar ve Muhacirlerin dışındaki diğer sahabelerin tarifi:

10. Ayet: “*Ensar ve Muhacirlerden sonra gelenler derler ki: “Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce inanan kardeşlerimizi bağışla. Ey Rabbimiz! İnananlara karşı kalbimize bir kin koyma. Şüphesiz Sen, çok şefkat eden ve çok acıyansın.”*”

[Bu 10. ayet Sahabelerin bir kısım yanlışlarının olacağını; fakat bağışlanacaklarını bildirdiği gibi; Sahabeye dil uzatan Şiilere de iyi bir cevaptır. Evet, peygamberlerden başka kimse masum olamıyor. Fakat önemli olan insanların iyiliklerinin yanlışlarından fazla olmasıdır; mağfireti hak etmeleridir. Fetih suresi 29. ayete bakılabilir.]

Bu üç grup insanın dışında kalan o günün diğer insanların değeri ve karakteri ise şöyle oldu:⁵

11. Ayet: “*O münafıkları görmedin mi? Ehl- kitaptan olan, (Peygamber’i) inkâr eden kardeşlerine: ‘Eğer siz sürülürseniz, biz de sizinle beraber çıkarız. Ve sizin aleyhinize olarak hiç kimseye itaat etmeyiz. Eğer sizinle savaşılırsa, size yardım ederiz’ derler. Allah da şahittir ki; onlar yalan söylüyorlar.”*”

12. Ayet: “*Kesinlikle, eğer o ehl-i kitap sürülürse, o münafıklar onlarla beraber çıkmazlar. Eğer o ehl-i kitaba savaşılırsa da onlar yardım etmezler. Yardım etseler de sırt çevirip kaçarlar. Sonra kendilerine asla yardım olunmayacaktır.”*”

[11-17. ayette, ikiyüzlülük, şefkatsizlik, aldatma, münafıklık, korku, bencillik ve aşağılık olma gibi 7 önemli ahlaki düşünüş sayılıyor. Bu ayetler bu sefil karakterleri 8, 9 ve 10. ayetlerde geçen doğruluk, yerleşmişlik, iman, feragat, bağışlanma, kinsizlik ve gerçek manada kardeşlik değerleriyle karşılaştırıyor. 13. ayette özellikle korku ve bunun sonucu olan anlayışsızlık tarif ediliyor. Mealden takip edelim:]

13. Ayet: “*Gerçekten onlar gönüllerinde Allah’tan daha çok sizden korkuyorlar. Çünkü onlar, anlamayan bir toplumdurlar.”*”

14. Ayet: “*Onlar toplu olarak ancak kaleli şehirlerde veya surlar arkasında sizinle savaşırlar. İçlerindeki bela ve çelişme çok şiddetlidir. Onları birlik sanırsın, hâlbuki kalbleri dağınıktır. Çünkü onlar, akıl etmeyen bir toplumdurlar.”*”

---

⁵ Bu durum, insan gibi değerli bir varlık için gerçekten utanç verici bir şeydir.

14. ayet, bütün ahlakî zaafların kaynağı olan bencilliği ve başta akılsızlık ve anlayışsızlık olmak üzere bunun sonucu olan kötü akıbetleri anlatıyor. Bu 14. ayette *Onları bir sanırsın ama onların kalbleri dağınıktır*, cümlesinin sayısal değeri 1929 ediyor. Bu tarihte küfür âlemi bir görünüyor. Ama gerçek öyle değildi ki; bu gizli bölünmüşlük 10 yıl sonra 2. Dünya Savaşını netice verdi. Yahudilerin Almanya'daki birliğinin de zayıf olduğunu gösterdi.

Bunlar geçmiş çağlar gibi büyük bir felaket yaşadılar şöyle ki:

15. Ayet: “*İşte bunların durumu, kendilerinden öncekilerin durumu gibidir. Yaptıklarının cezasını tattılar. Ayrıca onlar için, elem verici bir azap vardır.*” (Savaş ve sürgünden sonra manevi bunalım ve depresyon acısı ve elemi..)

Bu felaketten sonra ise işi hile ve ideolojik algı ile idare ediyorlar. Bu ise ahlaksızlıkların en kötüsü olan aldatmadır. Şöyle ki:

16. Ayet: “*Onların durumu, o şeytanın örneğine benzer. Ki insana ‘inkâr et!’ dedi. İnsan inkâr edince, ‘Ben senden beriyim. Ben, her biri bir âlem olan insanların terbiyecisi olan Allah’tan korkarım’ dedi.*”

17. Ayet: “*Nihayet ikisinin de sonu, içinde ebedî olarak kalacakları ateş oldu. İşte zalimlerin cezası böyledir!*”

İşte bu gibi ahlakî zaafların olmaması için iş, gerçek manada Allah’a ve ahirete inanan müminlere düşüyor. 18. ayette hitap zahiren Müslümanlara ise de ayetin hitabı umumi bırakması ve bundan sonra gelen ayetlerin sadece bütün dindarların ortak noktası olan Allah’a ve ahirete imanı işlemesi hitabın bütün inananlara yönelik olduğunu gösteriyor. Gelen ayetlerin Allah kavramı üzerinde çokça durması ise, dindarlıktaki zaafların en birinci sebebinin Allah’ı eksik ve sınırlı bilmeleridir, diye bildiriyor. Şöyle ki:

18. Ayet: “*Ey iman edenler; yukarıda anlatılan ahlakî zaaflara düşmemeniz için Allah’tan sakının. Yani Allah’ın yasalarını çiğnemekten sakının. Yarın için ne hazırladığınıza bakın. Ve Allah’tan sakının; yani Allah’ın vereceği azaptan sakının. Şüphesiz Allah sizin yaptıklarınızı çok iyi biliyor.*”

[Ayette iki kere Allah’tan sakının emri gelmesi, biri yasaları çiğnemekten sakının; diğeri Allah’ın azabından sakının şeklinde anlaşılacağı gibi; biri Allah’ı yanlış bilmekten diğeri ahireti yanlış bilmekten de sakının tarzında anlaşılabilir.]

19. Ayet: “*Allah’ı unutup da Allah’ın kendilerini kendilerine unutturdukları gibi olmayın. Çünkü kendilerini unutan toplumlar fasık olurlar.*”

[Fasık yasaları çiğneyenler, gerçekliğin dışına çıkanlar, iman ve değerleri kaybedenler demektir. Ki bu değerlerin başında sonsuz bir yaratıcıya inanmak, ebedî bir hayata göre yaşamak, dünyanın imtihan için olduğunu dolayısıyla nisbi bazı olumsuzlukların olmasının normal olduğunu bilmektir. Evet, dünya imtihan ve gelişme için kurulmuştur.]

20. Ayet: “Onun için ateş ehli ile cennet ehli bir olamazlar. Gerçek kazançlı olanlar, sadece cennet ehlidirler.”

[Sınırlı ve bencil bir din anlayışı insanı korku ve üzüntülerden kurtarmadığı gibi; varlığın sonsuz olduğunu bilmeyenler ve varlığın saf hayır ve bilinç cenneti olarak bulunduğunu anlamayanlar cenneti hak etmezler.

Daha önce de üç sefer değindiğimiz gibi bunu anlamak için de diyalektik süreci ve sonsuzluğu bir ve beraber bilmek gerekir. Ki Kur’an budur. Bu diyalektik sürecin sonsuzluk çerçevesinde nasıl yönetileceğinin tüzüğüdür. Evet, 2000 sayfa tefsirimde ben Kur’anı daima böyle gözlemledim.]

21. Ayet: “Kur’an öyle bir bilinçtir ki; eğer biz onu bir dağın üzerine indirseydik dağ yumuşar; Allah’ın korkusundan parçalanırdı. Evet, bu misalleri biz insanlar için sunuyoruz ki; düşünüp işlerin sonuçlarını görebilsinler.”

Burada dağ kelimesi bir benzetmedir. Ayetin tabiri ile bu bir temsildir. Burada temsilin manası ise her birisi dağ gibi bir oluşum olan sosyolojik kurumlar ve psikolojik benliklerdir.

İşte gerek Kur’an gibi semavi vahiylerle ve gerek tefekkür gibi insanî katkılarla bilinen Allah’ın varlığı şudur:

22. Ayet: “Allah, odur ki; ondan başka tapılmayı hak eden hiçbir şey yoktur. O görünmeyeni ve görüneni (gayb ve şehadeti) bilendir. O Rahman ve Rahimdir.”

Bu ayette dokuz anahtar kelime var.. Şöyle ki:

a) *Huwe* mutlaklık ve sonsuzluk bildiren bir zamirdir. Özmeden önce gelmesi de hasır ifade eder. Bu hasır manası ile *Huwallah* ifadesi, mutlak ve sonsuz olan sadece Allah’tır manasına gelir ki; Allah ve ilah kelimesi, etimolojik olarak bu sonsuzluk ve mutlaklık manasının ismi ve ifadesidir.

b) *Ellezi* sıfat ve sıla edatıdır. Sıfat ve mevsul cümlesi olan *La ilahe illa hu* ile yine sonsuzluk ifade eder. Ondaki başka tapılmaya layık hiçbir şey yok mealindedir. Yani kelime-i tevhid denilen buradaki ontolojik mana ve hu zamirindeki mutlaklık yine sonsuzluğun ifadesidir.

c) *O sonsuz olduğu için gayb ve şehadet âlemlerinin tamamını bilendir.* Bu cümle *O gayb ve şehadet âlemlerinin ilmi, bilinci ve ruhudur;* manasını da verir. Ki Resm-i Osmaniye göre yazı şekli bu manayı veriyor.

Hulasa: Ayet diyor ki: O sonsuz olduğu için ona göre görünen ve görünmeyen âlemler ve başka bütün zıtlar birdir. Ey dindarlar siz de bu zıtları bir bilin; o sonsuzluğa yükselin.

d) Bu zıtların en birinci kısmı olan yasal durumlar ile (Ki Rahman ile ifade edilir) olağanüstü durumları (ki Rahim ile ifade edilir) bir bilin.

e) Bu diyalektiğin diğeri bir boyutu ise yasal durumların temeli olan diyalektik dualiteli yapıları bilmeniz ile beraber olağanüstülüğün temeli olan sonsuzluğu ve soyut boyutu anlamanızdır. Rahmaniyet dualiteli yasal durumların ifadesidir; Rahimiyet olağanüstü durumların ifadesidir. Rahman daha çok şehadet âlemine bakar; Rahim ise daha çok gayb âlemine bakar. Evet, gayb ve şehadet başka bir tabir ile olağanüstülük ile olağan yasaların farkını bilmek, onları dengelemek çok önemlidir. Bakın 23. ayet Allah'ın bu gaybî boyutunu ve gaybî niteliklerini anlatırken 24. ayet Allah'ın şehadet ve görünen boyutunu ve niteliklerini anlatıyor. İşte din ve İslam bu iki tarafın birleşimidir. Bu dizayn bir uyarı ile beraber bize der ki:

Dindarlar bu birliği ve bütünlüğü sağlamadıkları için; ahlakî ve ilmî zaafılar yaşıyorlar. Ayrıca der ki:

23. Ayet: *O, öyle bir Allah ki, Ondan başka tapılacak yoktur. O, her şeyin sahibidir, her kusurdan pakdır, her şeyin düzen ve selametini sağlar, onları korur, emniyete alır, izzet ve güç sahibidir. Çok büyük ve her şey üstünde etkindir. O, her nevi şerikten pakdır.*

24. Ayet: *O, öyle bir Allah ki yaratandır, güzelleştirendir, şekil verendir. Bütün güzel isimler sahibidir. Yerdeki ve göklerdeki her şey onun kusursuzluğunu, sonsuz güzellik ve mükemmelliğini bildirir. O Azizdir (güçlüdür her şeyi yapabilir), Hakîmdir. (Her şeyi yerli yerinde yapar.)*

Bu iki ayeti tam tefsir etmek için bütün görünmeyen ve görünen varlık boyutlarını gözden geçirmek gerekir. Bu ise bizim gibi bakışı ve görüşü sınırlı olan insanları aşar. Bununla beraber her bir ayet ile ilgili birer anahtar bilgiyi not etmekte fayda var. Belki bu sayede az da olsa bu iki ayeti ve bu iki ayetin baktığı o iki âlemi daha iyi anlarız. En azından onları ana hatları ile daha iyi tanımış oluruz. Şöyle ki:

1) Allah'ın varlığı sonsuz olmakla beraber o gayb âleminde sultan-ı ezel ve ebed manasında kral (Melik) olarak gözükür. Bu gözükmeye dinî literatürde cilve-i zatî-i ehad denilir. Gayb âleminde diyalektik süreç olmadığı için o Kuddüstür; her şeyi mükemmel, temiz ve pakdır. Selamdır; kendisiyle barışıktır. Mümindir; güvendedir ve güven verendir. Müheymindir; (yani her şeye egemendir.) Azizdir; yani sonsuz güç kullanma yetkisine sahiptir. Cebbardır; yani bu gücü ile her şeyi yapabiliyor. Mütekebbirdir; yani gayb âleminde en büyük tecellidir. O kadar büyüktür ki; gayb âlemindeki bu egemenlikte hiçbir ortağı yoktur. O, kendisini sınırlandırmak demek olan ortakların varlığından münezzehtir.

2) O gayb âlemi itibarıyla böyle olduğu gibi; görünen âlem itibarı ile de her şeye şekil veren (Halık,) her şeyi güzelleştiren Baridir; yani bu şekil ve güzellikleri sağlayan suretleri (yazılımları) veren Musavvirdir. Bu görünen âlem itibarı ile onun sonsuz güzel görüntüleri (isimleri) vardır. (Sonsuzluk, cümlenin takdim ve dolayısıyla hasır ifadesinden anlaşılıyor.)

Göklerdeki ve yerdeki (fizik ve metafizik âlemlerdeki) her şey onun emrine koşar; onun sistemini kirletmemeye çalışır. Fakat imtihan ve gelişme için bazı göreceli kötülükler var oluyor.

Hulasa: O Aziz (sonsuz yetkinlik ve güç sahibi) olmakla beraber aynı zamanda Hakîmdir; bir kısım hikmetler için bazı şeyleri kısıyor. Surenin ilk ayetini hatırlayın.

İşte İslamın getirmek istediği şey; bu dengeli dualiteli ve sonsuzluk içeren iman hakikatleridir. Evet, İslamın ve Kur'anın yapmak istediği şey vücut ve hayat hakikattir; onlarda anlamsızlık yoktur; sözünü söylettirmektir.

Bütün Güzel İsimler Allah'ındır.

Bu cümle, son ayette geçiyor. Bazıları bundan Arapça ve İbranice sözcüklerden Allah'a isim olarak verilen kelimeleri anlıyorlar. Bunları sadece söz olarak söylemenin sevap olduğuna inanıyorlar. Fakat bu insanlar, Allah'ın zararı ve kötülüğü yaratan isminin hikmetini tam bilmiyorlar. Güzelliğin sözcüklerde olduğunu sanıyorlar.

İbn Arabî, bu kelimeler isimler değil. Bu Arapça sözcükler isimlerin isimleridirler. Allah'ın isimleri bu görünen varlıklardır. Ki insana bakan bazı veçheler hariç bütün varlıklar, son derece güzeldirler, diyor.

Evet, 24. ayetten anlaşılan mana budur. Nitekim isim kelimesi belirlenen, bilinen ve görünen şey demektir. Evet, bütün her şey manalıdır. Son derece denge, hakkaniyet ve estetik üzere yaratılıyor. Dolayısıyla Allah'ın bütün isimleri güzeldir, hükmünün bütün atomlar, yıldızlar, çiçekler ve gezegenler kadar delilleri var. İnsana bakan bazı nahoş şeyler ise görecelidir ve sadece insan açısından öyledir.

23. 05. 2015
Bahaeddin Sağlam